

Plotinos — magyarul

Nagyon érdekes és minálunk még kevés figyelemben részesült filozófust hoz közelebb hozzánk a Kornis Gyula szerkesztésében megjelenő *Filozófiai Könyvtár*. Techert Margit gondos fordításában a misztikus Plotinos műveinek néhány igen jellemző részét olvashatjuk itt a „Szépről és a Jóról.” Aki tisztában van vele, hogy az újplatonikus gondolkodásnak ez a kiváló képviselője mily nagy szerepet töltött be a keresztény világnézet kialakulásában a maga sajátos misztikája révén, az örömmel nyúl ez után a kis könyvecske után és hálás lesz a fordítónak is, aki hecsületes munkát végzett és a szerkesztőnek is, aki sorozatába beillesztette ezt a könyvecskét. Mert az antik filozófus ma is aktuális. A misztikának soha sem volt a lelkekben alkalmasabb talaja, mint napjainkban, amikor oly sok oka van a léleknek elfordulni a földi világ dolgaitól. S mily felüldülés, ha az okkultizmus utvesztői helyett az ember lelke a tiszta és nemes platonizmusnak olyan forrásainál időzhet, mint Plotinos bölcsesete! Bergson, akinek filozófiája sok érintkezést mutat a régi bölcs eszméivel, zsúfolt pad-sorok előtt fejtegette a plotinoszi tanokat a *College de France* nagymultu falai között s egyre szélesebb körök érdeklődése fordul az ő nyomán eme gondolatok felé.

Mintha Jacobus a *Voragine Legenda Aurejában* valamelyik bűbajos legendáját olvasná az ember, olyan a Plotinos élete, azé a pogány bölcsé, aki — ahogyan életirója följegyzé — szégyelte, hogy van teste. Egy tiszta lélek története az övé; iskolás példája annak az ókeresztény igazságnak, hogy a lélek természete szerint keresztény, *anima naturaliter christiana*. Ő már abban a korban élt, amikor a filozófia több volt, mint egyszerű tan: eleven élet izzott benne. A filozófusok szek-tát alkottak, életközösségekben éltek, s távol a piac lármájától csak a lelki szükségleteivel törődtek. E válogatott és rokon szellemű körben nem kellett „tanítani”, hiszen legtöbbször kész emberek alkották e baráti társaságokat, amit „iskolának” nevezünk. A Plotinos írásai sem rendszeres filozófiai fejtegetések, hanem baráti beszélgetések, amelyeknek a szellemi élet megtisztulása és nem valami kész dogma magyarázata a célja. A lelkiismeret nagy nevelője ő pogány talajon, egy antik „directeur de conscience” s ebben rejlik nagysága és fogyatkozása egyaránt. Az antik világ végső napjait élte. Az embe-reken erőt vett a világból való elmene-külés vágya és vele valami nagy és szor-u, de szomorúságában is boldogító melancholia. Divatba jött a barbár Kelet... S ennek a chiliastikus hangulatnak filozó-fiai formát adott Plotinos. Hát nem „mo-der-n” akkor ez a Plotinos? Akik ma Spenglerért rajonganak, jól teszik, ha mellette Plotinosnak is áldoznak egy kis időt.

Plotinoszt mindig mint Platon méltó utódát szokás emlegetni, s vannak elegendő akik az ő újplatonizmusáért sokkal inkább tudnak rajongani, mint Platon filozófiájáért. Mi a különbség a kettő között? Erre a kérdésre a laikusnak egy történeti adattal tudnék legjobban felelni. Plotinos élete végén arról álmodozott, hogy Campania mezőin megalapítja barátaival a filozófusok városát, „Platonopolis”-t. Fél-ezer évvel előtte az aténi bölcs is álmodott az ideális államról. De Platon államában a bölcsök nem vonultak volna el a világ elől, hanem a cselekvő élet élén állva, irányították volna embertársaik sorsát a jószág felé. Plotinos pedig ez állam eszméjéből kolostort akart csinálni, ahol eksztatikus elragadtatásban keres-ték volna a bölcsök a világból kivezető utat. Vajon melyik gondolat a bölcsőbb és az emberibb? Bármennyire szeretem Plotinoszt, sohasem adom oda érte Platont. De hogy Platont így szeresse az ember, ahhoz Plotinoszt is kell forgatnia. Örülök rajta, hogy legalább részben most már ezt magyarul is megtehetem.

Nagy József.

HELYTÖRTÉNET
KÉZIRAT

REV. 2017.

